

Eesti Energia eile, täna ja homme

Lembit Kaljuvee, Riigikogu liige, Eesti Keskerakond

Eesti-sugune väikeriik ei tohi energeetika arendamisel rongist maha jääda.

Energeetika on praegu kogu maailmas küsimus number üks. Meie riigile on kõige tähtsam elektrienergiaga seonduv, sest elektrita ei saa tänapäeval kuidagi läbi.

Kõikide riikide poliitikud räägivad pidevalt energeetika tähtsusest ja peavad sel teemal erinevatele tulevikuvisionidele tuginevaid kõnesid, paraku on just viimasel ajal tekkinud energeetika arendamises seisak. Asi on selles, et kõik energeetikaga seonduv nõuab väga suuri investeeringuid, mille tasuvusaega ei saa kindlalt ennustada. Samuti pole riigid selgeks väielnud, kuidas talitada CO₂ emissiooniga: kui palju ja millisel moel seda tulevikus maksustada, sest suure CO₂ sisaldusega fossiilsed kütused on jätkuvalt mitmete riikide põhiline energiavaru. Näiteks sõltuvad kivisöest Suurbritannia ja Poola energiakandjad.

Eesti peab oma energiapoliitika kujundamisel tähelepanelikult jälgima, mida suured riigid teevad. Peaksime suutma nende otsuseid isegi ette näha, et võimaluse korral ennetavalt käituda. Selleks tuleb asjaomaste poliitiliste otsuste tegemisse kaasata laia silmaringiga energeetikaspetsialiste. Otsused energeetika tuleviku üle mõjutavad pikaks ajaks ka meie riigi julgeolekupoliitikat ja elanikkonna toimetulekuvõimet.

Tulevikuotsused kiiremini

Kui vaadata tagasi lähiajalukku, siis elektri tootmine sai Eestis suurema hoo sisse eelmise sajandi keskpaigast, kui valmisid soojusenergiajaamad Kohtla-Järvel (1949) ja Ahtmes (1951). Seejärel anti Narva lähistel käiku Balti Soojuselektrijaam (1966), millele järgmisel kümnendil lisandus Eesti Soojuselektrijaam (1973). Eesti elektritootjate turuks olid siis Baltimaad ja Loode-Venemaa. Endistest nn Balti vabariikidest olimegi elektri tootmises tegija number üks – meie energeetilised võimsused olid kolm korda suuremad kui meie endi vajadused tippkoormuse ajal.

Elektrijaamade elueaks loetakse tavaliselt kaks inimpõlve, seega 50–60 aastat. Meie jaamad hakkavadki nii vanaks saama. Järelikult oleks tulnud Eesti riigis võimul olnud valitsustel juba varem otsustada, millise elektriliigiga ja kuidas hakkame edasi minema. Samal ajal ei saa öelda, et riik pole midagi teinud. Riigikogus on vastu võetud nii energeetika arengukava kui ka põlevkivi kasutamise arengukava, kuid praktilises elus oleme siiski ajast maha jäänud.

Näiteks magasime maha aja, kui oleks olnud kõige soodsam täies mahus ümber ehitada Narva elektrijaamade põlevkiviplokkid. Kaks plokki ehitasime ümber, kuid vaja oluks ümber ehitada kuus. Siis oleksime saanud nüüd, kui Leedu Ignalina tuumaelektrijaam on suletud, elektrit suurtes kogustes eksportida ning oma põlevkiviplokkide ümberehitamisele kulunud raha tagasi teenida. Meie ei suutnud aga õigel ajal kõikide plokkide ehitamiseks vajaliku rahastamisskeemi suhtes poliitiliselt kokku leppida. Praegu on Eesti Energia suurim väärtus 400 miljoni tonni põlevkivi kaevandamise õigus. Firma bilansis seisab see paraku nullkroonise väärtusega, sest turuväärtust kaevandamisõigusel just nagu polekski. Ometi on eksperdid rõhutanud mitmete meetodikate abil just seda maavara väärtust. Viitan 400 miljonile tonnile maapõues peituvale põlevkiviressursile, sest need põlevkivivarud panevad Eesti Energiast huvituma ka välismaa äriühinguid.

Oma hüdroenergia

Tulevikku silmas pidades on selge, et CO₂ maksustamise kõrge hinnaga muutub põlevkivielekter Euroopa Liidus liiga kalliks. Järelikult on vaja leida sellele alternatiive.

Tõsi, räägitud on tuumaelektrijaamast ja kaugemas perspektiivis on sellel plaanil jumet. Piisavalt palju propageeritud tuuleenergeetika on meile samuti liiga kallis, sest tuulikud vajavad töötamiseks kompensatsioonijaamu. Tavaliselt on mujal, näiteks Taanis ja Norras, tuuleelektrijaamade kompenseerimiseks rajatud hüdroelektrijaamad, kuid meie looduslikes tingimustes pole võimalik hüdroenergiat arvestatavas mahus toota. Seetõttu tuleksid Eestis kompensatsioonijaamadena kõne alla ikkagi eeskätt Vene gaasil põhinevad jaamad. Just see muudaks aga tuuleenergia meile mõttetult kalliks.

Kui vaadata tulevikku optimistlikult, võiks Eesti riigi energiaportfell koosneda kuni 1000 MW-st põlevkivielektrist, millele lisanduks kuni 300 MW koostootmisjaamades toodetud elektrit ning moe pärast võiks olla ka paarsada megavatti tuulegeneraatorite energiat. Sellise energiaportfelliga saaksime elektrit ka eksportida. Silmas on peetud lähimat paari-kümnet aastat, nagu ka meie energeetika arengukava ette näeb. Praegu moodustab Eesti riigi energiaportfelli põlevkivienergeetika 90 protsenti.

Kuid enne tuumajaama ehitamist võiks Eestisse rajada maa-aluse hüdroelektrijaama. Selle eskiisprojekt on äriingcondades olemas ja läbinud üksikasjaliku analüüsi. Projekt näeb ette Maardusse 500 meetri sügavusse hüdroelektrijaama, mis töötab merest edasi-tagasi langeva ja pumbatava vee jõul. Selleks ehitatakse maa alla vastavad mahutid. Maardu maa-aluse hüdroelektrijaama võimsus võiks olla 500 MW.

Niisugune maa-alune hüdroelektrijaam tuleks rajada kümne aasta jooksul, enne tuumaelektrijaama valmimist. Siis saaks seda jaama kasutada tuumajaama kompensatsioonijaamana. Kasu saaks sellest ka meie ehitussektor: väljakaevatava graniidi puhul on tegu eelkõige teede ehitamisel ja üldehituses kasutatava väärtusliku toorainega. Meie kaevanduste rajamise kogemus lubab kindel olla, et siinsed ehitusfirmad selle projekti ka teoks teevad. Huvilisi hüdroelektrijaamas saadava elektri vastu juba on, näiteks sadamad sealsamas Maardu külje all. Hüdroelektrijaam kuuluks küll erasektorile, kuid vajaduse korral võib osaleda oma äriühingu kaudu ka riik. Eesti elanikkonnale on tähtis võrdlus muul kombel toodetava energia hinnaga – seni on hüdroenergia osutunud tarbijale üheks odavamaks energialiigiks maailmas.